

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 29 februari 1924 kl. 1 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om av staten stödd kooperativ jordbruksdrift.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 320, hava herr *Sjölander m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning om lämpligaste sättet för staten att stödja bedrivandet av kooperativa (kollektiva) jordbruk samt för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag.

Motionen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Frågan om vidtagande av åtgärder från statsmakternas sida för understödjande av kooperativ eller samfällt bedriven jordbruksverksamhet har vid flera tillfällen varit föremål för behandling inom riksdagen. Olika motioner i ämnet hava förelegat vid riksdagarna åren 1917, 1918, 1920, 1921 och 1922 utan att dock hava föranlett någon riksdagens åtgärd. Rörande vad sålunda tidigare i ärendet förekommit tillåter sig utskottet hänvisa till andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 vid 1921 års riksdag, vari redogörelse lämnats för frågans behandling vid 1917, 1918 och 1920 års riksdagar, samt till samma utskotts utlåtande nr 3 vid 1922 års riksdag. Ur berörda utlåtanden må dock här återgivas följande.

Frågans tidigare behandling i riksdagen.

Vid 1921 års riksdag hemställde utskottet, i överensstämmelse med en av herr *Vennerström* väckt motion nr 251, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning om lämpligaste sättet för staten att stödja bedrivandet av kooperativa (kollektiva) jordbruk.

Till stöd för denna hemställan anfördes bland annat: »Inom lantarbetarnas leder har under de senaste åren tanken på dylik kollektiv eller kooperativ jordbruksdrift allt mer vunnit insteg. Vad som emellertid omöjliggjort förverkligandet av sådana tankar i nämnvärd utsträckning synes väsentligen ha varit svårigheten att anskaffa erforderligt kapital. För den enskilde jord-

brukaren har staten sörjt genom egnahemslånefonden och jordbrukskassor. En kooperation av jordbrukare är däremot fullständigt utestängd från dessa anstalter med den organisation dessa för närvarande äga. Att detta icke överensstämmer med rättvisa och billighet synes utskottet uppenbart. Man kan till jämförelse peka på de förhållanden, som i detta hänseende råda inom fiskeriyrket, där det enskilda och det samfälliga företaget äro fullt jämställda.

Utskottet vill för sin del tillstyrka en utredning av det slag, som föreslås av herr Vennerström, och synes det utskottet, att denna utredning i första hand bör inriktas på sådan ändring i bestämmelserna för erhållande av lån ur lånefond och jordbrukskassor, att såväl enskilt som samfällt jordbruk kan tillgodogöra sig de förmåner, som dessa fonder och kassor erbjuda. Skulle utredningen dessutom kunna anvisa lämpligt sätt för upplåtande av staten tillhörig jord för dylikt jordbruk, har utskottet intet att däremot erinra.»

Vid behandlingen i andra kammaren avslogs utskottets hemställan med 97 röster mot 81.

Som ovan nämnts återkom frågan vid 1922 års riksdag, då herrar Vennerström och Herou i en inom andra kammaren väckt motion, nr 185, hemställde, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast utreda på vad sätt samfälliga jordbruk kunde beviljas tillgång till kapital på samma villkor som gällde för enskilda, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde komma att för-
anleda.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott tillstyrkte motionen och anförde till stöd härför följande:

»Den hemställan, som göres i nu föreliggande motion, innebär en viss inskränkning i förhållande till de krav, som av samme motionär framställdes i hans ovannämnda motion vid förra årets riksdag. Yrkande göres icke nu att staten skulle kraftigt stödja bedrivandet av samfälliga jordbruk. Frågan gäller endast att åt sådana jordbruk bereda tillgång till kapital på samma villkor som gälla för enskilda. Utskottet finner ingen anledning föreligga att härutinnan frångå den ståndpunkt, som vid 1921 års riksdag intogs av andra kammarens fjärde tillfälliga utskott i dess ovan anförda utlåtande. Visserligen är det sant, att vi ännu i Sverige sakna erfarenhet rörande möjligheten av samfälliga jordbruk i större omfattning. Detta synes dock icke vara giltig anledning att utestänga kooperativa sammanslutningar på jordbruksområdet från de förmåner, som staten medgiver åt enskilda. Även bedrivet i mindre omfattning synes det samfälliga jordbruket vara förtjänt att uppmuntras från det allmännas sida. För den större risk, som genom här föreslagen utvidgning av egnahemslåneverksamheten kan tänkas uppstå för låneförmedlaren, blir det en eventuell utrednings sak att utfinna nödiga garantier.»

Andra kammaren biföll för sin del den hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning på vad sätt samfällda jordbruk kunde beviljas tillgång till kapital på samma villkor, som gälla för enskilda, vari utskottsutlåtandet utmynnade.

Sedan ärendet härefter överlämnats till första kammaren hänvisades det till denna kammarens andra tillfälliga utskott. Nämda utskott framhöll, att erfarenhet saknades i Sverige rörande samfällda jordbruk i större omfattning, varför en utredning av ifrågasatt art komme i hög grad att bli i avsaknad av det grundlag, varpå utredningen skulle bygga. Därjämte hade resultaten av det fåtal mindre samfällda jordbruk, som dittills bedrivits, icke övertygat utskottet om möjligheten eller lämpligheten av en dylik jordbruksdrift, utan ansåge utskottet, att en lycklig utveckling av jordbruket verksammast hjälptes genom kraftigt understödjande av individuellt drivna jordbruk. Utskottet hemställde därför, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut, vilken hemställan även bifölls av första kammaren.

Den i nu föreliggande motion gjorda hemställan är likalydande med den hemställan, vari andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande i frågan vid 1921 års riksdag utmynnade, varigenom den nu ifrågasatta utredningen måhända kunde anses vara av vidare omfattning än den, vilken andra kammaren år 1922 ansåg önskvärd. Som av det ovanstående framgår gällde frågan sistnämnda år endast utredning, på vad sätt samfällda jordbruk kunde beviljas tillgång till kapital på samma villkor som gälla för enskilda. I den av motionären till stöd för sitt yrkande förebragta motiveringen ifrågasättes emellertid ingen annan åtgärd från statsmakternas sida, än att tillgången till kapital skulle underlättas för personer, som samfällt önska bedriva jordbruksverksamhet. Och då utskottet nu liksom tidigare är av den uppfattningen, att det icke överensstämmer med rättvisa och billighet, att en sammanslutning av jordbrukare skall vara utestängd från de lånemöjligheter, som skulle stå var och en av dem enskilt till buds, därest det gemensamma området styckades dem emellan och de var för sig brukade sin andel, har utskottet ansett sig böra tillstyrka det i motionen gjorda yrkandet, dock under uttryckligt betonande av de synpunkter på frågan, som kommo till uttryck i andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande i ämnet vid 1921 och 1922 års riksdagar. Den ifrågasatta utredningen bör sålunda enligt utskottets mening i stort sett endast avse möjligheterna att bereda samfällt bedriven jordbruksverksamhet samma lånemöjligheter, som för närvarande förefinnas för enskilda egnahemsjordbrukare.

Utskottet.

Såsom skäl emot en utredning av den art, varom här är fråga, har åberopats att erfarenhet i Sverige saknas angående möjligheten och lämpligheten av samfällad jordbruksdrift. Denna invändning kan visserligen hava visst fog för sig, men å andra sidan skulle ett vidtagande av åtgärder av

ovan berört slag säkerligen leda till att försök med större utsikt till framgång än hittills komme att göras att under dylik form idka jordbruk. Skulle dylika försök visa sig slå väl ut, skulle detta givetvis ur flera synpunkter vara en avsevärd vinning, icke minst med tanke på de ökade möjligheter för landets självförsörjning, som en ökad jordbruksverksamhet skulle innebära.

Med stöd av det anförda och under åberopande av vad utskottet tidigare i ärendet framhållit får utskottet därför hemställa,

att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning om lämpligaste sättet för staten att stödja bedrivandet av kooperativa (kollektiva) jordbruk samt för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag.

Stockholm den 29 februari 1924.

På utskottets vägnar:

KARL WARD.

Närvarande: herrar *Ward*, *Andersson* i Storegården, *Larsson* i Kroken, *Isacsson**), *Pettersson* i Köping, *Månsson* i Backa*), *Kinnanson*, *Weibull* och *Norsell**)

*) Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer:

1) i fråga om utskottets motivering av herr *Kinnanson*, som anfördt:

De sista raderna i motionen lyda som följer:

»Jordbruksfrågans lösning är icke minst en arbetarfråga.

Den nuvarande situationen kräver, att statsmäkterna särskilt vinnlägga sig om att söka lösa densamma, samt därvid även taga berättigad hänsyn till arbetarnas önsknings och krav.»

Det torde nog förhålla sig så, som motionären i denna del framhåller, och jordbruksfrågan har på senare tid blivit till så stor del en arbetarrörelsens fråga med därtill hörande uppställande av vissa »krav», att statsmäkternas uppmärksamhet härpå torde vara nog så befogad.

När det så gäller att bedöma halten av det krav, som från arbetarhåll i detta fall framföres, nämligen statligt stödjande av kollektiva (mindre lämp-

ligt kallade kooperativa) jordbruk, gå meningarna starkt isär. Lika säkra som flertalet av självägande jordbrukare äro, att kollektiva jordbruk av den lantarbetartyp motionärerna förutsätta i vårt land äro på förhand dömda att i längden misslyckas, till vilken uppfattning även jag för närvarande ansluter mig, lika säkra äro arbetarnas representanter på, att just genom övergång till dylik jordbruksdrift skulle vi kunna lösa vår jordbruksfråga.

Uppfattning står här emot uppfattning och, om i likhet med föregående riksdagar, även innevarande års riksdag med eventuellt ett fåtal rösters övervikt går in för de självägande jordbrukarnas linje, så återkommer »kravet» med all säkerhet till nästa riksdag o. s. v.

Denna fråga synes mig emellertid ur många synpunkter vara av sådan betydelse för vår jordbruksnäring, att den vore värd en måttlig ekonomisk uppoffring från statens sida, om därigenom visshet kunde vinnas, huruvida kollektivformen för jordbruks drivande vore för vårt land lämplig eller ej. Enligt mitt sätt att se saken skulle en under statens medverkan och kontroll på försök anordnad kollektiv jordbruksdrift, givetvis av viss begränsad omfattning, komma att bevisa olämpligheten av densamma och förty lant- arbetarrörelsen i denna del i lyckligaste fall bliva ett »krav» fattigare.

Med denna motivering har jag kunnat komma till samma slut som utskottets majoritet.

2) av herr *Månsson* i Backa i fråga om motiveringen;

3) av herrar *Andersson* i Storegården och *Larsson* i Kroken, vilka anfört:

Under förutsättning att en sammanslutning för drivande av kooperativt jordbruk är inregistrerad, äger en sådan ekonomisk förening redan nu tillgång till kapital på samma villkor, som gälla för enskilda. Större jordbruk, vare sig de ägas av enskilda eller av kooperativa sammanslutningar, kunna ej med nu gällande bestämmelser erhålla lån ur egnahemslånefonden. Småbruksdriften här i landet har icke tillkommit såsom följd av egnahemslånen, utan egnahemslånen ha tillkommit för att främja en redan förut vitt utbredd driftsform, som visat sig synnerligen väl lämpad för våra förhållanden. Egnahemslånens uppgift synes oss sålunda vara att stimulera nyodlingen av mark och därmed tillkomsten av *nya* småbruk — egna hem.

Då vi anse, att det kooperativa jordbruket saknar förutsättningar att lyckas i vårt land och ej heller skulle bidra till ökad nyodlingsverksamhet, synes det oss, att tillräckliga skäl för den av utskottsmajoriteten föreslagna utredningen icke förefinnes, varför vi hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.
